

**МЕЂУНАРОДНА ЗАЈЕДНИЦА – СТВАРНОСТ
ИЛИ ЖЕЉА?**

Појам „међународна заједница“ са становишта међународног права, недовољно је одређен и јасан, у најмању руку, вишеслојан. Често се употребљава у међународноправној доктрини а још више одомаћен је у међународним односима или у политичким или социолошким наукама. Ако је пак реч о јавним гласилима и новинарству – свуда је присутан, да не кажем, са много претварања.

Разноврсним видовима истраживања овог појма посвећује се пажња у домаћој и иностраној литератури од писаца из разних научних области (право, политичке науке, економија, социологија, историја, филозофија, војне науке и др.). У општењу, усменом и писменом, овај назив употребљава се прекомерно, више да се остави на саговорника и читаоца утисак него ли што се очекује његово поимање. Назив се користи „изгледа, без и најмање сумње о томе да ли та заједница постоји и да ли је заиста јасно шта под тим називом треба разумијети“. Корисници се, поштапајући њиме, не питају и не воде рачуна о стварном постојању и значењу овог појма. Та употреба служи им најчешће као повод за циљеве, идеале или жеље као и описе стања и односа који треба да се објасне или постигну у садашњем свету у његовим међународним односима.

Назив „међународна заједница“ у речнику међународног права појављује се почетком XVIII века, упоредо са општим усвајањем назива „међународно право“. Међународноправни писци, истина не сви, када се просуђује о постојању међународне заједнице у садашњем времену, утолико више раније, најчешће су спремни да кажу да је то само правна претпоставка (фикција). У иностраној литератури изложена су гледишта од потпуног порицања било какве међународне заједнице, преко изрицања судова о њеном настајању до тврђења да је она већ стварност, те истицања њеног делања у садашњим условима, зависно од тога шта се под тим појмом подразумева. Те се позитивне оцене односе на систем Уједињених нација, када се Организација уједињених нација поистовећује са појмом међународне заједнице. Али упоредо у иностраној

* Др Стеван Ђорђевић, редовни професор универзитета.

литератури наилазимо на квалификације о појму „међународна заједница“ као што су: мит, идеал, тајанствени субјект, целина без значења у међународном праву, празне речи без садржине, обмана и др. или како је то један француски писац срочио „само угодна претпоставка (fiction commode) иза које се државе задовољавају да избегну своје одговорности.“¹

Постоји више могућих прилаза рашчлањивању појма „међународна заједница“, полазећи од тога да се он одређује историјским облицима и односима државних и друштвених заједница (просторни, социолошки, историјски, правни приступ).² Под међународном заједницом као правним појмом, подразумева се укупност односа између држава и осталих субјеката међународног права међусобно, који су уређени правилима међународног права.

Назив „међународна заједница“ све више су употребљава и у актима међународних организација, пре свега у разним одлукама Уједињених нација а у другој половини XX века и у документима уговорног карактера па и Међународног суда правде („Све државе... имају једнака права и дужности и равноправни су чланови међународне заједнице“). У овим случајевима, мисли се пре свега, на скуп држава, на њихова права и обавезе као чланица међународне заједнице. Међутим, овај појам касније, почиње са или без разлога, да добија и шире значење, а покадкад и уже. У пракси најчешће, односи се не на скуп држава појединачно, већ на организовану и установљену међународну организацију Уједињених нација.

Међународноправна доктрина доводи у сумњу, и то у знатном броју радова писаца из ове области, постојање чврсте организоване међународне заједнице као правног појма, указивањем на њену неорганизованост, децентрализацију државних субјеката, ограничену надлежност и стварне могућности као и употребу принуде. У доктрини се пориче овом појму обележја власти, с обзиром на сувереност држава, која ипак, није апсолутна. По овим мишљењима, појам „међународна заједница“ постоји само у теорији а не у стварности; она не поседује субјективитет на плану међународног права; и најзад, извори међународног права не примењују се на међународну заједницу непосредно, већ посредством њених саставних делова (субјеката међународног права), који је чине. Најоштрији критичари овог појма искључују могућност постојања међународне заједнице, тј. они је квалификују као привидну и нестварну целину. У исти ред ствари су и појмови: човечанство, међународно друштво, међународни поредак и сл. То је дало повода извесним

1 P. Weill, Cours Général de droit international public, Recueil des cours de l'Académie de droit international de la Haye, 1992, VI, 237, pp. 310, 311.

2 Шире: С. Ђорђевић, „Појам међународне заједнице“, *Правни животи*, 12/2000, стр. 207–221.

писцима да закључе, у садашњем стању теорије и праксе међународног права, да је „међународна заједница“ само „*правни субјект малолетник*“.³ По мом мишљењу, треба бити скромнији у захтевима у вези са постојањем правом обележене међународне заједнице и опрезнији у употреби овог појма ако се не жели бити сањар без покрића, и без вођења рачуна о стварним покретачким и разноврсним интересима држава и друштвених група.

Међународна заједница није субјект у међународном праву, тј. носилац права и обавеза. Сплет и структура садашње међународне заједнице изражава се кроз ОУН, са мањим и већим успесима и падовима, и то је највеће достигнуће које је постигнуто. Организација уједињених нација је већ субјект међународног права (као и остале међународне владине организације), што није спорно. Ово посебно од саветодавног мишљења Међународног суда правде у случају „Накнада штете претрпљене у служби УН“ од 11. априла 1949. поводом смрти посредника УН грофа Бернадота и других службеника УН који су у току 1948. године убијени у Палестини.

Морам тачно да установимо разлику између света какав је и онога који жели да се створи, али да празним речима „међународна заједница“ не замагљујемо ствари. Међународна заједница је наша тежња и нада. Тај појам постоји више у свести људи и у њиховим жељама. Пут до стварања међународне заједнице је дуготрајан, пожељан, стално у кретању. Уосталом такво је кретање свих људских цивилизација до данас. И зато ова идеја о појму међународне заједнице може бити тачка поласка и нужни чинилац напретка, ако се правилно омеђа шта је она стварно и истинито. Па и са стварањем мањих просторних заједница има тешкоћа и време њиховог настајања је дуготрајно, зависно од тога какву садржину та заједница има. Зато је препоручљивије употребљавати одговарајући назив међународног органа или тела ко је донео одлуку и ко је спроводи: група тих и тих држава; Савет безбедности; Генерална скупштина УН; разне специјализоване установе у оквиру система УН; генерални секретар УН; мировне, оружане и друге снаге УН под разним називима; Организација за европску безбедност и сарадњу; европске заједнице односно Европска унија; снаге НАТО и других војних савеза са посебном оградом; итд. Има појединаца односно посматрача у име међународних организација као што је то био случај на Косову и Метохији (а и у другим деловима територије бивше СФРЈ а и у свету) у претходном периоду чија

3 N. Q. Dinh, P. Daillier, A. Pellet, *Droit international public*, 5e édition, Paris 1994, pp. 393, 394. Видети и: Ch. de Visscher, *Théories et réalités en droit international public*, quatrième édition, Paris 1970, pp. 123, 124; J. A. Barberis, *Nouvelles questions concernant la personnalité juridique internationale*, R.C.A.D.I., 1983, I, 179, p. 176; P. Weil, *op. cit.*, pp. 306–312.

делатност није била увек у складу са надлежношћу организације коју су представљали. Напротив, делатност је била недозвољена са становишта постојећих правила међународног права из ове области. И више од тога. Постоји обавеза да се размотри потреба доношења одговарајућих међународноправних правила о спречавању злоупотреба у коришћењу појединих службеника разних међународних организација или ових организација као целина. Реч је о деловању против општих начела и циљева ових међународних организација а у корист појединих држава и њихових посебних интереса. То би био нови допринос кодификацији и прогресивном развоју дипломатског права, тј. корпуса правила органа за међународно представљање. Не треба увек потезати и крити се иза нестварног појма „међународна заједница“, истина лепо за ухо али не и испуњено правном садржином, а чиме наша штампа обилује свакодневно. Али, не само штампа, већ и многи други, укључујући и међународноправну доктрину. Сваки назив и појам мора да има и одговарајућу садржину.

Нови светски поредак, како је замишљен и како се спроводи последње деценије или тзв. глобализација, новији савремени израз за исто, у првом реду је у интересу највећих мултинационалних компанија и економски најразвијенијих земаља. То није права замисао суштине појма „међународна заједница“, већ њен изврнут облик. Морамо рећи такође, да живимо у свету међусобне зависности а од тога не треба бежати. Напротив. То је будућност света али тај свет мора да буде правно заснован на општепризнатим начелима и вредностима. Нема напретка у уобличавању међународне заједнице ако она није усмерена ка бољитку живота свих народа и напретку свих држава, великих и малих, богатих и сиромашних. Што се тиче нас треба да тражимо, без обзира што је то тешко признати, и своје право, одговарајуће место у односима са суседима, у Европи и у свету. Где је граница ограничавању суверенитета наше државе и избор пута – то је најтежи задатак али то не сме бити свакако, испод дозвољене границе којим се поништава идентитет и биће народа једне државне заједнице.

Међународно право, јадно и чемерно у свом важењу и спроводљивости, ако је реч о битним, животним питањима народа и држава, ипак је потребно малим државама и њиховим народима. Истовремено не треба потцењивати појединачне напоре и успехе који се постижу у оквиру ОУН, али и бити свестан њене слабости. Уколико је ОУН до сада била у својој делатности у конкретним ситуацијама ближа општељудским потребама, она је добијала признање и потврду као општа међународна заједница (напори око одржавања мира; наговештаји за отклањање сиромаштва, заштите животне средине и др.) али такви случајеви су далеко од тога да

преважу, односно да имају озбиљне резултате. Појам „међународна заједница“ треба више тумачити као жељу у процесу кретања, него ли као стварност. Могуће је преко стварања ужих просторних заједница (нпр. Европска унија), временом, прокрчити пут покушају уређења најшире међународне заједнице. Назиру се извесни почетни облици, али смо далеко од циља праве међународноправне заједнице у најширем смислу речи, са организованим и добро успостављеним односима између народа и држава. Можда смо и далеко од услова за такав циљ. Али, то нас без обзира што је то Сизифов посао, не ослобађа да се тај појам испуњава највећим вредностима човечанства и људске цивилизације, укључујући и правним. Докле? Све док постоји људска цивилизација.

Stevan Djorđević *

INTERNATIONAL COMMUNITY – REALITY OR A WISH?

Summary

The notion of „international community“ in public international law has not been sufficiently analyzed, nor is it quite clear. The best what could be said is that this notion is multi-layered. According to the author of the text, international community, as a legal notion, is to be understood as the overall relationships among states and other subjects of international law which are governed by international legal rules and regulations. Hence, international community is not a subject of international law, i.e. it does not have legal rights and obligations.

The notion „international community“ denotes our striving and hope. As an institution, it exists in people's minds and wishes, rather than in reality. Thus, whenever specific decisions are mentioned, there should be given the names of international bodies or agencies that have made or have been enforcing such a decision: the Security Council, UN General Assembly, various specialized institutions within the United Nations, UN Secretary-General, UN peace, armed or other forces, OSCE, European Union, NATO, a group of states, etc.

Though it is seen as a labour of Sisyphus, the contents of the notion of „international community“ should be continuously enriched with greatest values of the humanity and human civilization.

Key words: *International community. – Overall relationships among states. – Public international law.*

* Dr. Stevan Đorđević, Ph.D., Full Professor of the University of Belgrade.

Stevan Đorđević*

COMMUNAUTE INTERNATIONALE – REALITE OU DESIR?

Résumé

La notion de „Communauté internationale“, en droit international public n'est ni suffisamment définie ni tout à fait claire. Le moins que l'on puisse dire est qu'il s'agit d'une notion présentant plusieurs niveaux. Selon l'auteur, il convient de comprendre par communauté internationale, en tant que notion juridique, l'ensemble des rapports, régis par les règles du droit international, entre les Etats et autres sujets du droit international. Par conséquent, la communauté internationale n'est pas un sujet en droit international, c'est-à-dire un titulaire de droits et de devoirs.

Pour tous les hommes la notion de „Communauté internationale“, est une aspiration et un espoir. En tant qu'institution elle existe davantage dans leur conscience et leurs désirs que dans la réalité. Pour cette raison, lorsque l'on parle de ses décisions, il conviendrait de citer le nom de l'organisme ou organe international qui l'a adoptée ou qui l'exécute: le Conseil de sécurité, l'Assemblée générale des Nations-Unies, les différentes institutions spécialisées au sein du système des Nations-Unies, le Secrétaire général des Nations-Unies, les Forces de paix, les Forces armées et autres forces des Nations-Unies, l'Organisation pour la sécurité et la coopération en Europe, L'Union européenne, L'OTAN, les groupes d'Etats, etc.

Quand bien même il s'agit ici d'un „travail de Sisyphe“, il est impératif que le contenu de la notion de „communauté internationale“ soit sans cesse enrichi par les plus grandes valeurs communes à l'ensemble de l'humanité et de la civilisation humaine.

Mots-clés: *Communauté internationale. – Ensemble des rapports entre Etats. – Droit international public.*

Stevan Đorđević**

INTERNATIONALE GEMEINSCHAFT – WIRKLICHKEIT ODER WUNSCH?

Zusammenfassung

Der Begriff *Internationale Gemeinschaft* im Rahmen des Völkerrechts ist ungenügend bestimmt und auch nicht völlig klar. Um gröbere Ausdrücke zu vermeiden, können wir sagen, dass dieser Begriff mehrschichtig ist. Nach

* Dr Stevan Đorđević, Professeur de l'Université de Belgrade.

** Dr. Stevan Đorđević, Professor der Universität.

Ansicht des Autors ist unter der Internationalen Gemeinschaft als Rechtsbegriff die Gesamtheit der Beziehungen zwischen Staaten und anderen völkerrechtlichen Subjekten zu verstehen, die mit Vorschriften des Völkerrechts geregelt sind. Daher ist die Internationale Gemeinschaft kein völkerrechtliches Subjekt, d.h. Träger von Rechten und Pflichten.

Der Begriff *Internationale Gemeinschaft* ist unser Wunsch und unsere Hoffnung. Als Institution existiert sie mehr im Bewusstsein der Menschen und in ihren Wünschen als in der Wirklichkeit. Daher wäre es erforderlich, immer, wenn einzelne Beschlüsse erwähnt werden, auch den Namen der völkerrechtlichen Institution oder des Organs zu nennen, die den Beschluss fassten oder ihn durchführen: Sicherheitsrat der UN, Vollversammlung der UN, verschiedene spezialisierte Einrichtungen im Rahmen des Systems der UN, Generalsekretär der UN, Friedenstruppen, Streitkräfte und sonstige Einsatztruppen der UN, Organisation für europäische Sicherheit und Zusammenarbeit, Europäische Union, NATO, Staatengruppen usw.

Obwohl es sich dabei um Sisyphusarbeit handelt, muss der Inhalt des Begriffs *Internationale Gemeinschaft* stets mit höchsten Werten der Menschheit und menschlichen Zivilisation erfüllt werden.

Hauptwörter: *Die Internationale Gemeinschaft. – Die Gesamtheit der Beziehungen zwischen Staaten. – Das Völkerrecht.*